

# **МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
«ЛАДИЖИНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ  
ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

## **Економічний аналіз**

**Методичні вказівки з виконання самостійної роботи для  
студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та  
біржова діяльність»  
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

## ВСТУП

Економічний аналіз є однією з ключових дисциплін, яка формує аналітичне мислення майбутніх фахівців у сфері економіки, фінансів та управління. Його вивчення дозволяє зрозуміти механізми функціонування господарських систем, оцінити ефективність діяльності підприємств та організацій, а також розробити стратегії для покращення їхньої роботи.

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу та сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу, розвитку навичок аналізу економічних даних, застосуванню теоретичних знань на практиці та підготовці до розв'язання реальних завдань у професійній діяльності.

Методичні рекомендації розроблені для того, щоб надати студентам необхідні інструменти для організації ефективної самостійної роботи. У цих рекомендаціях висвітлено основні теми дисципліни, структуру навчального матеріалу, рекомендовані джерела інформації, а також завдання, які допоможуть поглибити знання з економічного аналізу.

Особливу увагу приділено питанням:

- аналізу фінансових результатів діяльності підприємств;
- оцінці виробничих показників;
- аналізу затрат і собівартості продукції;
- методам прогнозування та прийняття управлінських рішень.

Студентам пропонується практичний підхід до вивчення дисципліни, що включає аналіз кейсів, роботу з реальними економічними показниками, використання сучасних аналітичних програм та інструментів.

Завдяки цим методичним рекомендаціям студенти зможуть організувати свою роботу таким чином, щоб максимально ефективно засвоїти матеріал і сформувати практичні навички аналізу економічних процесів.

## МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

**Метою вивчення** економічного аналізу є формування у здобувачів освіти теоретичної бази для оволодіння навичками оцінки господарської діяльності підприємства та його фінансових результатів шляхом проведення факторного аналізу, пошуку невикористаних резервів збільшення виробництва продукції, зниження її собівартості та прийняття ними управлінських рішень для посилення ресурсного потенціалу підприємства.

**Предметом економічного** аналізу є фінансово-господарська діяльність підприємств і установ. Наявні методи аналізу дають змогу вивчати роботу окремих галузей та регіонів і всього господарства країни взагалі.

**Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни “Економічний аналіз” є:

засвоєння сутності економічних явищ і процесів, їхніх взаємозв’язків і взаємозалежностей;

уміння їх деталізувати, систематизувати і моделювати, визначати вплив факторів, оцінювати досягнуті результати,

виявляти резерви підвищення ефективності функціонування підприємства.

**Міждисциплінарні зв’язки:** “Економіка підприємства”, “Статистика”, “Політична економія”, “Вища математика” тощо.

**Самостійне опрацювання**  
**З дисциплін «Економічний аналіз»**

| №             |                                                                                                                      | Кількість годин |
|---------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1             | Історія становлення аналізу.                                                                                         | 6               |
| 2             | Зв'язок економічного аналізу з іншими науками і дисциплінами                                                         | 6               |
| 3             | Аналіз капітальних інвестицій по формуванню основного стада, капітального будівництва, на придбання основних засобів | 6               |
| 4             | Аналіз матеріальних ресурсів. Аналіз фонду оплати праці                                                              | 6               |
| 5             | Аналіз інтенсифікації підприємства                                                                                   | 6               |
| 6             | Аналіз використання машино – тракторного парку.<br>Аналіз роботи автопарку.                                          | 4               |
| 7             | Шляхи зниження собівартості продукції рослинництва<br>Шляхи зниження собівартості продукції тваринництва             | 4               |
| 8             | Шляхи покращення показників реалізації                                                                               | 8               |
| 9             | Аналіз рівня рентабельності підприємства                                                                             | 4               |
| 10            | Аналіз стану розрахунків та платоспроможності<br>Аналіз фінансової стійкості                                         | 4               |
| <b>Всього</b> |                                                                                                                      | <b>54</b>       |

## Історія становлення аналізу

Економічний аналіз — це наука, яка вивчає методи оцінки, порівняння та прогнозування економічних процесів і явищ з метою прийняття ефективних управлінських рішень. Його розвиток є багатовіковим процесом, який базується на прогресі економічної науки, вдосконаленні облікових систем і виникненні нових підходів до управління господарською діяльністю. Від античних часів до сучасності економічний аналіз трансформувався, набуваючи дедалі більшої значущості в економічному управлінні.

Історія економічного аналізу бере свій початок ще з часів античності, коли філософи та мислителі намагалися осмислити основи господарювання.

- **Античність:** Арістотель (IV століття до н.е.) вперше сформулював поняття "економіка", поділивши її на "домогосподарство" і "хрематистику" (науку про багатство). В його працях висвітлено принципи розподілу ресурсів і управління багатством.

- **Середньовіччя:** Аналіз був обмежений обліковими функціями. Господарські книги монастирів та феодальних маєтків містили інформацію про доходи й витрати, що дозволяло здійснювати облік і примітивний аналіз.

У період пізнього Середньовіччя та Ренесансу з розвитком торгівлі та міських економік зростає роль грошового обліку. Виникають перші підходи до оцінки ризиків і доходності угод.

У XVII-XVIII століттях розвивається політична економія, яка закладає основи для формування систематичного підходу до аналізу.

- **Меркантилізм:** У працях меркантилістів (наприклад, Томаса Мена) розглядалися питання управління зовнішньоторговельними потоками та оцінки економічної вигоди.

- **Класична економічна теорія:** Адам Сміт у своїй праці *"Багатство народів"* (1776) підкреслив роль аналізу продуктивності праці та поділу праці у створенні багатства. Джон Стюарт Мілль, Давид Рікардо та інші класики розвивали концепції, що стосувалися аналізу капіталу, ренти та прибутку.

У XIX столітті економічний аналіз отримує новий імпульс у зв'язку з розвитком індустріалізації. Основними аспектами стають управління виробничими процесами та аналіз ефективності використання ресурсів.

- **Роль бухгалтерського обліку:** В цей період формується подвійна система обліку, що дозволяє здійснювати аналіз витрат і прибутків підприємств.

- **Математичні методи:** Вчені, такі як Вільфредо Парето, використовували математичні підходи для дослідження економічних закономірностей, що стало основою для кількісного аналізу.

XX століття стало переломним у розвитку економічного аналізу. Цей період характеризується застосуванням системного підходу та використанням новітніх наукових методів.

- **Розвиток фінансового аналізу:** Зростання корпорацій та фондового ринку сприяло поширенню фінансового аналізу, заснованого на звітності підприємств.

- **Теорія управління:** Анрі Файоль, Фредерік Тейлор та інші розробили теорії, які пов'язують аналіз із функціями управління.

- **Моделювання та прогнозування:** Економетрика як наука сформувалася на стику математики, статистики та економіки. Завдяки роботам Джона фон Неймана, Джона Мейнарда Кейнса та інших були розроблені методи моделювання економічних процесів.

У XXI столітті економічний аналіз інтегрує новітні технології, такі як:

- **Big Data та цифрові платформи:** Застосування великих даних дозволяє проводити глибокий аналіз економічних процесів і прогнозувати тенденції.

- **Штучний інтелект:** Алгоритми машинного навчання застосовуються для аналізу складних залежностей між економічними показниками.

- **Глобалізація економіки:** Зростання міжнародних корпорацій вимагає створення універсальних методів аналізу, які враховують різні правові та культурні особливості.

економічний аналіз пройшов довгий шлях від примітивних облікових записів у господарських книгах до складних математичних моделей і використання сучасних цифрових технологій. Його розвиток був тісно пов'язаний із потребами суспільства, прогресом науки та технологій. Сьогодні економічний аналіз є одним із ключових інструментів у прийнятті стратегічних рішень, сприяючи ефективному управлінню ресурсами та стійкому розвитку економіки.

## **Зв'язок економічного аналізу з іншими науками і дисциплінами**

Економічний аналіз є міждисциплінарною наукою, яка використовує знання з різних галузей для оцінки, моделювання та прогнозування економічних процесів. Його синергетичний зв'язок із іншими науками збагачує методологічний апарат і забезпечує більш ефективне вирішення економічних завдань. У цьому рефераті розглядаються ключові аспекти взаємодії економічного аналізу з іншими дисциплінами.

### **Економічна теорія**

Економічний аналіз тісно пов'язаний з економічною теорією, яка формує концептуальну основу для оцінки економічних явищ.

- Економічна теорія визначає закономірності функціонування економіки, а економічний аналіз застосовує їх для практичного дослідження, оцінюючи ефективність використання ресурсів.
- Наприклад, такі концепції, як пропозиція та попит, теорія ринку або макроекономічна стабільність, є основою для аналізу динаміки економічних показників.

### **Статистика**

Статистика є однією з головних базових дисциплін економічного аналізу.

- **Збір і обробка даних:** Економічний аналіз використовує статистичні дані для оцінки динаміки та структури економічних процесів.
- **Методи:** Регресійний аналіз, кореляційний аналіз і інші статистичні методи є основними інструментами для прогнозування та моделювання.
- Наприклад, аналіз тенденцій розвитку ринку базується на статистичних даних про попит, ціну та виробництво.

### **Бухгалтерський облік і фінанси**

Бухгалтерський облік і фінанси забезпечують економічний аналіз конкретними даними для оцінки фінансового стану та ефективності підприємства.

- **Бухгалтерські дані:** Звіти про прибутки та збитки, баланс підприємства, звіт про рух грошових коштів є джерелом інформації для аналізу.

- **Фінансовий аналіз:** Інструменти фінансового аналізу, такі як коефіцієнтна оцінка, аналіз ліквідності, рентабельності й платоспроможності, інтегруються в економічний аналіз.

- Наприклад, аналіз фінансової стійкості компанії передбачає використання даних обліку і застосування економічних показників.

## **Математика**

Математичні методи забезпечують основний інструментарій економічного аналізу.

- **Моделювання:** Економетричні моделі, що використовують алгебру, диференціальні рівняння, інтегральне обчислення, дозволяють прогнозувати економічні явища.

- **Оптимізація:** Застосування теорії оптимізації дозволяє знаходити найкращі рішення для розподілу ресурсів.

- Наприклад, побудова моделі для визначення оптимальної кількості виробленої продукції враховує математичні функції витрат і доходів.

## **Інформаційні технології**

Сучасний економічний аналіз неможливий без інформаційних технологій.

- **Програмне забезпечення:** Системи бізнес-аналітики (BI), статистичні пакети (SPSS, R, Python) і ERP-системи дозволяють автоматизувати аналітичні процеси.

- **Великі дані:** Аналіз великих обсягів даних допомагає виявляти закономірності та тенденції в економічних процесах.

- Наприклад, використання алгоритмів машинного навчання для прогнозування попиту на продукцію інтегрує IT-рішення в економічний аналіз.

## **Соціологія та психологія**

Економічний аналіз взаємодіє із соціологією та психологією для вивчення поведінки споживачів і впливу соціальних факторів на економіку.

- **Споживча поведінка:** Розуміння соціальних потреб і мотивів споживачів дозволяє оцінити попит на ринку.

- **Організаційна психологія:** Використовується для аналізу продуктивності праці, оцінки мотивації персоналу та управління організаційною культурою.

- Наприклад, вплив соціальних трендів на зміну споживчих вподобань вивчається із застосуванням методів соціологічного аналізу.

## **Екологія**

Економічний аналіз враховує екологічні аспекти, оцінюючи вплив господарської діяльності на навколишнє середовище.

- **Економіка природокористування:** Аналіз витрат і вигод екологічних інновацій та сталого розвитку.

- Наприклад, розробка стратегії переходу підприємства на "зелений" формат виробництва передбачає врахування екологічних і економічних факторів.

Економічний аналіз є мультидисциплінарною наукою, яка інтегрує знання з багатьох галузей. Його зв'язок з економічною теорією, статистикою, математикою, бухгалтерським обліком, фінансами, інформаційними технологіями, соціологією та екологією забезпечує системний підхід до оцінки економічних процесів. Синтез різних методів і концепцій робить економічний аналіз потужним інструментом управління та прийняття рішень у сучасній економіці.

## **Аналіз капітальних інвестицій по формуванню основного стада, капітального будівництва, на придбання основних засобів**

Капітальні інвестиції є важливою складовою економічної діяльності будь-якого підприємства. Вони спрямовані на довгостроковий розвиток підприємства через формування матеріально-технічної бази, підвищення ефективності виробництва та забезпечення конкурентоспроможності. У цьому рефераті розглянуто аналіз капітальних інвестицій у контексті трьох ключових напрямків: формування основного стада, капітального будівництва та придбання основних засобів.

Капітальні інвестиції передбачають вкладення коштів у створення або придбання довгострокових активів. Основними напрямками капітальних інвестицій є:

- **Формування основного стада**, що актуально для аграрного сектору.
- **Капітальне будівництво**, яке включає зведення нових споруд і модернізацію існуючих.
- **Придбання основних засобів**, таких як машини, обладнання, транспортні засоби.

Важливим завданням аналізу є оцінка доцільності інвестиційних проєктів, їх економічної ефективності та впливу на загальну діяльність підприємства.

Формування основного стада має ключове значення для підприємств, що працюють у сфері тваринництва. Інвестиції спрямовуються на:

- Придбання високопродуктивних порід тварин.
- Утримання, лікування та збереження стада.
- Модернізацію обладнання для годівлі, доїння та інших процесів.

### **Показники для аналізу:**

- Витрати на придбання тварин.
- Рентабельність продукції (молока, м'яса, вовни тощо).
- Окупність інвестицій.

Приклад: Підприємство інвестує в основне стадо для збільшення молочної продуктивності. Аналіз дозволяє оцінити, наскільки придбання нових тварин сприятиме зростанню виробництва молока та зменшенню витрат на одиницю продукції.

Капітальне будівництво охоплює спорудження нових приміщень (виробничих цехів, складів, офісів) і реконструкцію існуючих об'єктів. Його основною метою є створення умов для підвищення виробничих потужностей.

**Елементи аналізу:**

- Вартість будівництва та джерела фінансування (власні чи позикові кошти).
- Вплив нових об'єктів на обсяг виробництва.
- Терміни окупності інвестицій.

Приклад: Інвестиції в будівництво нового складу дозволяють скоротити витрати на логістику та забезпечити своєчасну доставку продукції клієнтам.

Інвестиції в основні засоби включають закупівлю сучасного обладнання, машин, інструментів і транспортних засобів. Метою є модернізація виробництва, підвищення продуктивності праці та зниження виробничих витрат.

**Ключові аспекти аналізу:**

- Сума витрат на придбання.
- Економічний ефект від використання нових засобів.
- Оцінка залишкової вартості старого обладнання.

Приклад: Закупівля нового комбайна в аграрному секторі може підвищити ефективність збирання врожаю на 30%, що зменшує витрати на персонал і час обробки полів.

- **Оцінка чистої приведеної вартості (NPV):** визначення різниці між теперішньою вартістю грошових потоків і початковими витратами.
- **Розрахунок внутрішньої норми рентабельності (IRR):** дозволяє визначити рентабельність проекту.
- **Метод терміну окупності:** визначення часу, за який інвестиції повернуться.

Аналіз капітальних інвестицій у формування основного стада, капітальне будівництво та придбання основних засобів є важливим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

## **Аналіз матеріальних ресурсів**

Матеріальні ресурси – це сукупність матеріальних цінностей, які використовуються у процесі виробництва продукції або надання послуг. Від їх ефективного використання залежить продуктивність праці, собівартість продукції та конкурентоспроможність підприємства. У цьому рефераті буде розглянуто сутність матеріальних ресурсів, їх роль у виробничому процесі, методи аналізу та основні показники ефективності.

Матеріальні ресурси охоплюють сировину, матеріали, паливо, комплектуючі, запасні частини, інструменти та інші предмети, необхідні для виконання виробничих завдань. Основними джерелами матеріальних ресурсів є:

- **Постачання від зовнішніх контрагентів.**
- **Власне виробництво матеріалів.**
- **Переробка вторинних ресурсів.**

Важливим завданням підприємства є забезпечення оптимального співвідношення між обсягами закупівлі та використання матеріалів, мінімізація витрат і уникнення дефіциту.

Матеріальні ресурси є базою для створення продукції, тому їх значення полягає в:

- **Формуванні собівартості продукції.** Витрати на матеріали займають значну частку у структурі витрат підприємства.
- **Забезпеченні стабільності виробництва.** Наявність необхідних матеріалів гарантує безперебійність виробничого процесу.
- **Впливі на якість продукції.** Високоякісні матеріали сприяють підвищенню якості кінцевого продукту.

Аналіз матеріальних ресурсів включає кілька основних напрямків:

1. **Аналіз забезпеченості матеріалами.** Оцінюється відповідність обсягів та асортименту закуплених ресурсів потребам виробництва.

2. **Аналіз використання матеріальних ресурсів.** Здійснюється розрахунок таких показників, як матеріаломісткість продукції, коефіцієнт використання ресурсів.
  3. **Аналіз витрат на матеріальні ресурси.** Проводиться оцінка рівня витрат на закупівлю, транспортування та зберігання матеріалів.
- **Матеріаловіддача:** відношення вартості виготовленої продукції до вартості спожитих матеріалів.
  - **Матеріаломісткість продукції:** відношення витрат матеріалів до обсягу випущеної продукції.
  - **Коефіцієнт використання матеріалів:** співвідношення фактично використаних матеріалів до їх загального обсягу.

Приклад: якщо матеріаломісткість продукції зменшилася на 10% після впровадження нових технологій, це свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів.

Серед основних проблем, які виникають під час роботи з матеріальними ресурсами:

- Надмірне накопичення запасів, що призводить до додаткових витрат на їх зберігання.
- Низький коефіцієнт використання через втрати або недосконалість технологій.
- Коливання цін на сировину, які ускладнюють планування витрат.
- **Оптимізація запасів.** Використання сучасних методів управління, таких як Just-in-Time.
- **Зменшення матеріальних втрат.** Впровадження більш ефективних технологій та переробка відходів.
- **Раціоналізація постачання.** Пошук альтернативних постачальників, укладання довгострокових контрактів.

## **Аналіз інтенсифікації підприємства**

Розширене відтворення в сільському господарстві здійснюється в двох формах - екстенсивній та інтенсивній. Якщо обсяг виробництва продукції зростає за рахунок розширення посівної площі або збільшення поголів'я тварин, то така форма розширеного відтворення є **Екстенсивною**. Якщо ж виробництво продукції зростає за рахунок підвищення врожайності сільськогосподарських культур та підвищення , продуктивності тварин, то така форма розширеного відтворення є **інтенсивною**.

У сучасних умовах головним шляхом зростання виробництва є інтенсифікація сільського господарства.

### **1. Показники рівня інтенсивності виробництва**

1. Вартість основних засобів (необоротних активів) на 1 га сільськогосподарських угідь.
2. Сума виробничих витрат на 1 га сільськогосподарських угідь..
3. Енергетичні ресурси в кінських силах на 100 га сільськогосподарських угідь.
4. Кількість умовних еталонних тракторів на 100 га ріллі.
5. Щільність поголів'я тварин на 100 га сільськогосподарських угідь.
6. Кількість внесених добрив на 1 га ріллі.

### **Показники, що характеризують економічну ефективність інтенсифікації,**

1. Вартість валової сільськогосподарської продукції в порівняних цінах (або товарної продукції в оцінці за фактичними цінами реалізації):
  - на 1 га сільськогосподарських угідь (характеризує ефективність використання землі);
  - на 1 грн. основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення (фондовіддача, характеризує ефективність використання основних засобів);
  - на одного середньорічного працівника, що бере участь у сільськогосподарському виробництві (характеризує рівень продуктивності праці).
2. Сума прибутку на 1 (або 100) га сільськогосподарських угідь.
3. Рівень рентабельності підприємства.
4. Рівень урожайності сільськогосподарських культур.
5. Рівень продуктивності тварин

## Аналіз використання машино – тракторного парку.

### Мета аналізу використання машино-тракторного парку

- Оцінити ефективність використання машин і тракторів у сільському господарстві.
- Виявити резерви для підвищення продуктивності техніки.
- Оптимізувати витрати, пов'язані з експлуатацією, технічним обслуговуванням та ремонтом.

### Показники аналізу

#### 1. Кількісні показники:

- Загальна кількість одиниць техніки.
- Частка тракторів і машин у працездатному стані.
- Час роботи техніки (машино-години).

#### 2. Ефективність використання техніки:

- **Продуктивність техніки:** площа обробленої землі, виконані роботи на одиницю техніки.
- **Завантаження техніки:** середнє використання часу за робочий період.

- **Коефіцієнт використання парку (КВП):**

КВП =  $\frac{\text{Фактично відпрацьовані машино-години}}{\text{Планові машино-години}}$

КВП =  $\frac{\text{Фактично відпрацьовані машино-години}}{\text{Планові машино-години}}$

#### 3. Технічний стан техніки:

- Частка техніки, що потребує капітального ремонту.
- Витрати на ремонт і технічне обслуговування.

#### 4. Економічні показники:

- Собівартість виконаних робіт.
- Витрати пального на одиницю обробленої площі.
- Рентабельність використання техніки.

### Етапи аналізу

#### 1. Збір даних:

- Інформація про кількість та технічний стан тракторів і машин.
- Дані про виконані обсяги робіт, використане паливо та витрати.

## **2. Розрахунок показників:**

- Продуктивність роботи машино-тракторного парку.
- Визначення коефіцієнта використання парку (КВП).
- Порівняння витрат на одиницю виконаних робіт із середньогалузевими.

## **3. Виявлення резервів:**

- Аналіз причин простоїв техніки (поломки, організаційні збої).
- Вивчення можливостей модернізації техніки.

## **4. Формулювання висновків і рекомендацій:**

- Розробка заходів для підвищення ефективності використання техніки.
- Пропозиції щодо оновлення машино-тракторного парку.

Аналіз використання машино-тракторного парку є важливим елементом управління сільськогосподарським виробництвом. Правильний підхід до аналізу дозволяє не тільки визначити слабкі місця у використанні техніки, а й підвищити продуктивність праці, знизити витрати і підвищити рентабельність сільськогосподарських робіт.

## **Аналіз роботи автопарку**

### **Мета аналізу роботи автопарку**

- Оцінка ефективності використання транспортних засобів.
- Виявлення резервів для підвищення продуктивності роботи автопарку.
- Оптимізація витрат на обслуговування та експлуатацію транспорту.

### **Показники для аналізу**

#### **1. Експлуатаційні показники:**

- **Кількість транспортних засобів:** наявність, структура (вантажні, легкові, спеціалізовані машини).
- **Коефіцієнт використання транспортних засобів (КВТЗ):**  

$$\text{КВТЗ} = \frac{\text{Час фактичної роботи}}{\text{Календарний фонд часу}}$$

$$\text{КВТЗ} = \frac{\text{Календарний фонд часу}}{\text{Час фактичної роботи}}$$
- **Простій транспорту** (плановий і неплановий).

## 2. Виробничі показники:

- **Транспортна продуктивність:**
  - Загальний обсяг перевезень (тонн, пасажирів).
  - Кількість рейсів.
  - Вантажообіг (тонно-кілометри).

## 3. Економічні показники:

- Собівартість перевезень (грн/т або грн/пасажир).
- Витрати на експлуатацію автопарку (паливо, ремонт, запчастини).
- Рентабельність роботи автопарку.

## 4. Технічні показники:

- **Пробіг автомобілів:** середній пробіг за місяць, рік.
- **Витрати пального на 100 км.**
- **Технічна справність автопарку:** частка транспортних засобів у робочому стані.

## Етапи аналізу

### 1. Збір даних:

- Інформація про кількість транспортних засобів, обсяги виконаних робіт.
- Витрати на експлуатацію автопарку.
- Технічний стан автомобілів.

### 2. Розрахунок показників:

- Обсяг перевезень, середній пробіг, коефіцієнт використання транспорту.
- Визначення собівартості перевезень, продуктивності автопарку.

### 3. Аналіз простоїв:

- Причини простоїв (ремонт, затримки через організаційні причини).

- Час непланових простоїв.

#### **4. Оцінка витрат на утримання автопарку:**

- Порівняння фактичних витрат із запланованими.
- Виявлення факторів перевитрат (неекономне використання пального, часті ремонти).

#### **5. Порівняння з нормативами:**

- Оцінка відповідності роботи автопарку галузевим стандартам

Аналіз роботи автопарку дозволяє виявити сильні та слабкі сторони в організації транспортної діяльності, скоротити витрати та підвищити продуктивність. Рациональне використання транспорту сприяє зростанню ефективності підприємства, оптимізації ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності.

## **Шляхи зниження собівартості продукції рослинництва**

Зниження собівартості продукції рослинництва є одним із ключових завдань сільськогосподарських підприємств, адже це безпосередньо впливає на прибутковість і конкурентоспроможність продукції. Основні напрями оптимізації собівартості поділяються на організаційні, технологічні та економічні.

### **1. Оптимізація використання ресурсів**

#### **1. Ефективне використання земельних ресурсів:**

Проведення ґрунтового аналізу для вибору найбільш ефективних культур.

Оптимізація сівозміни для підвищення родючості ґрунту.

Використання високопродуктивних сортів і гібридів.

#### **2. Раціональне використання техніки:**

Зменшення простоїв і холостих пробігів.

Використання сучасної сільськогосподарської техніки з високою продуктивністю.

#### **3. Скорочення витрат на добрива і засоби захисту рослин:**

Використання органічних добрив.

Впровадження інтегрованої системи захисту рослин (точкове внесення засобів).

#### **4. Економія паливно-мастильних матеріалів:**

Контроль витрат пального за допомогою GPS-систем.

Регулярне технічне обслуговування машин і механізмів.

### **2. Підвищення врожайності**

#### **1. Використання сучасних агротехнологій:**

Застосування точного землеробства (GPS, дрони, датчики вологості).

Контроль за режимом зрошення, внесенням добрив і обробкою рослин.

#### **2. Поліпшення якості посівного матеріалу:**

Використання сертифікованого насіння.

Впровадження власного насінництва.

#### **3. Меліоративні заходи:**

Осушення або зрошення земель залежно від кліматичних умов.

Профілактика ерозії ґрунту.

### **3. Зменшення втрат продукції**

#### **Оптимізація збору врожаю:**

Використання сучасних комбайнів для зменшення втрат зерна.

Організація своєчасного збору врожаю для уникнення перезрівання.

#### **1. Поліпшення умов зберігання продукції:**

Створення сучасних складських приміщень із системами контролю температури та вологості.

Використання герметичних упаковок для довготривалого зберігання.

#### **2. Зменшення логістичних витрат:**

Розвиток транспортної інфраструктури.

Організація централізованого перевезення продукції.

Зниження собівартості продукції рослинництва досягається за рахунок комплексного підходу, що включає оптимізацію використання ресурсів, впровадження сучасних технологій, зменшення втрат продукції та підвищення врожайності. Особливу увагу слід приділяти державній підтримці та ефективному управлінню ресурсами, що дозволить досягти сталого економічного розвитку агропромислового комплексу.

### **Шляхи зниження собівартості продукції тваринництва**

Зниження собівартості продукції тваринництва є одним із головних завдань аграрних підприємств, адже це впливає на їхню рентабельність та конкурентоспроможність. Досягнення цього можливе завдяки оптимізації ресурсів, впровадженню інноваційних технологій, підвищенню продуктивності тварин та зменшенню витрат.

#### **1. Оптимізація раціонів та годівлі тварин**

##### **1. Збалансовані корми:**

Використання комбікормів із необхідним складом поживних речовин (протеїни, вуглеводи, мінерали).

Використання преміксів і добавок для зменшення витрат корму на одиницю продукції.

## **2. Раціоналізація годівлі:**

Впровадження технологій автоматичного дозування кормів.

Оптимізація годівлі залежно від віку, продуктивності та фізіологічного стану тварин.

## **3. Вирощування власних кормових культур:**

Зниження витрат на закупівлю кормів.

Використання силосу, сінажу, багаторічних трав для зниження собівартості годівлі.

## **2. Підвищення продуктивності тварин**

### **1. Генетичний відбір:**

Розведення високопродуктивних порід худоби, птиці або свиней.

Використання сучасних методів селекції.

### **2. Вдосконалення умов утримання:**

Обладнання приміщень для тварин сучасними вентиляційними, обігрівальними та освітлювальними системами.

Забезпечення належного мікроклімату для зменшення захворюваності.

### **3. Скорочення непродуктивного часу:**

Організація планового осіменіння.

Контроль періоду лактації та ефективності відтворення.

## **3. Зменшення витрат на ветеринарне обслуговування**

### **1. Профілактика захворювань:**

Вакцинація тварин і проведення планових ветеринарних заходів.

Дотримання санітарно-гігієнічних норм у місцях утримання тварин.

### **2. Своєчасна діагностика:**

Виявлення хвороб на ранніх стадіях для уникнення значних витрат на лікування.

Використання сучасного діагностичного обладнання.

### **3. Раціональне використання медикаментів:**

Уникнення надмірного або неправильного застосування антибіотиків та інших препаратів.

---

#### 4. Скорочення витрат на утримання тварин

##### 1. Автоматизація виробничих процесів:

Використання автоматичних систем годування, доїння та прибирання приміщень.  
Впровадження цифрових систем моніторингу стану тварин.

##### 2. Енергозбереження:

Утеплення приміщень для скорочення витрат на опалення.  
Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні батареї чи біогазові установки.

##### 3. Оптимізація структури стада:

Збільшення частки продуктивних тварин.  
Своєчасне вибракування малопроодуктивних особин.

---

#### 5. Підвищення ефективності управління

##### 1. Моніторинг витрат:

Впровадження систем управлінського обліку для аналізу витрат на одиницю продукції.  
Регулярна оцінка економічної доцільності кожного напрямку виробництва.

##### 2. Навчання персоналу:

Підвищення кваліфікації працівників для ефективного виконання технологічних процесів.  
Раціональний розподіл робочого часу.

##### 3. Оптимізація логістики:

Скорочення витрат на транспортування кормів, продукції чи тварин.

Зниження собівартості продукції тваринництва можливе за рахунок комплексного підходу, що охоплює всі етапи виробничого процесу: від оптимізації годівлі до вдосконалення управління. Впровадження інноваційних технологій, використання високопродуктивних порід тварин, скорочення втрат продукції та раціональне управління ресурсами є ключовими шляхами підвищення економічної ефективності тваринницьких підприємств.

## **Шляхи покращення реалізації продукції**

Покращення показників реалізації продукції є важливою складовою стратегії розвитку будь-якого підприємства. Від ефективності реалізації залежить не тільки фінансовий результат, а й конкурентоспроможність компанії на ринку.

### **1. Оптимізація ціноутворення**

#### **1. Аналіз конкурентного середовища:**

Проведення аналізу цін на аналогічну продукцію конкурентів. Це дозволить знайти конкурентоспроможний рівень ціни, який відповідає якості товару і можливостям покупців.

#### **2. Гнучкість цінової політики:**

Впровадження системи знижок для постійних клієнтів, акцій і сезонних знижок для стимулювання попиту.

Використання цінових сегментів для різних категорій споживачів.

#### **3. Цінова диференціація:**

Пропонування кількох варіантів продукції за різними цінами (наприклад, преміум-сегмент, стандартний і економ).

### **2. Розширення каналів збуту**

#### **1. Інтернет-продажі:**

Розвиток онлайн-продажів через власні вебсайти або маркетплейси (наприклад, Amazon, eBay, Rozetka).

Запуск інтернет-магазинів для прямого продажу кінцевим споживачам.

#### **2. Пошук нових ринків збуту:**

Вихід на нові географічні ринки, як національні, так і міжнародні.

Створення франшиз або розширення дилерської мережі в інших регіонах.

#### **3. Партнерські угоди:**

Укладання угод з великими дистриб'юторами або роздрібними мережами для збільшення охоплення ринку.

## Аналіз рентабельності

Рентабельність є одним із основних фінансових показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства. Вона відображає здатність компанії генерувати прибуток від своїх основних видів діяльності і є ключовим фактором для оцінки фінансової стійкості та успішності бізнесу.

Рентабельність підприємства – це економічний показник, який визначає ефективність використання ресурсів для отримання прибутку. Рентабельність виражається у відсотках і показує, скільки прибутку отримує підприємство на кожну одиницю витрачених ресурсів. Вона дозволяє зрозуміти, чи генерує підприємство достатньо доходів для покриття своїх витрат та забезпечення зростання.

До показників рентабельності продукції відносять:

**1. Рентабельність окремих виробів** — розраховується як відношення прибутку від виробу до собівартості самого виробу.

**2. Рентабельність реалізованої продукції** — розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (або чистого прибутку) до виручки від реалізації продукції.

**3. Рентабельність виробництва** — розраховується як відношення прибутку від реалізації до вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів.

- Показники рентабельності визначаються в коефіцієнтах або у відсотках і показують частку прибутку в кожній грошовій одиниці витрат, або частку товарної продукції в її собівартості.

Показники рентабельності можна розраховувати і за окремими структурними підрозділами, і за видами діяльності.

Показники рентабельності використовують для оцінки результатів діяльності підприємства, його структурних підрозділів, у ціноутворенні, інвестиційній політиці, для порівняльного аналізу споріднених підприємств, що виробляють таку саму продукцію, для вибору варіантів формування асортименту і структури продукції, аналізу раціональності виробництва продукції.

Завданнями аналізу рентабельності є:

- оцінка виконання визначених параметрів (плану, прогнозу тощо);
- вивчення динаміки показників;
- визначення факторів зміни їхнього рівня;

- пошук резервів зростання рентабельності;
- розроблення заходів для використання виявлених резервів.

Вибір і послідовність аналізу визначається його завданням. Так, для оцінки результатів діяльності підприємства аналізують рентабельність реалізованої продукції для вивчення виробництва окремих видів продукції з погляду попиту на них, доцільності їх випуску — рентабельність окремих виробів і фактори її зміни.

Варто вивчати рівень рентабельності не тільки в цілому по підприємству, а й у його структурних підрозділах, а також за видами діяльності підприємства (основна, інвестиційна, фінансова тощо).

Зміна рентабельності окремих видів продукції відбувається під впливом таких факторів : прибутку та собівартості.

## Аналіз фінансової стійкості

Для виживання підприємства в умовах постійного загострення конкурентної боротьби необхідно вміти реально оцінити фінансовий стан як свого підприємства, так й існуючих потенційних конкурентів.

Фінансовий стан підприємства – це сукупність економічних параметрів, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Фінансовий стан підприємства характеризує забезпеченість власними оборотними коштами, оптимальне співвідношення запасів товарно-матеріальних цінностей з потребами виробництва, своєчасне проведення розрахункових операцій, платоспроможність.

**Фінансова стійкість підприємства** – це такий стан його фінансових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства (зростання прибутку і активів) за умови збереження платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Для аналізу фінансової стійкості підприємства використовують такі коефіцієнти:

**1. Коефіцієнт автономії( незалежності):**

$$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта(Підсумок балансу)}}$$

**2. Коефіцієнт співвідношення коштів:**

$$\frac{\text{Позикові кошти}}{\text{Власний капітал}}$$

**3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу:**

$$\frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}}$$

**4. Коефіцієнт фінансової залежності:**

$$\frac{\text{Валюта(Підсумок балансу)}}{\text{Власний капітал}}$$

**5. Коефіцієнт фінансової стійкості**

$$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Валюта(Підсумок балансу)}}$$

## Література

1. Паландюк Н.А., Петренко В.Г. Економічний аналіз: Навчальний посібник – К.: Аграрна освіта, 2010. -252с.
2. Єфіменко Т. І. "Економічний аналіз". Київ: КНЕУ, 2020.
3. Кириченко О. А. "Аналіз господарської діяльності". Харків: ХНЕУ, 2018.
4. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз: Навч. посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.  
<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11684/1/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7.pdf>
5. Економічний аналіз: Навч. посібник. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек О.М. Гайдаєнко та ін. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт. – 2015. – 310с.  
<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5717/1/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7.pdf>
6. Економічний аналіз : курс лекцій для здобувачів початкового (короткий цикл) рівня вищої освіти ОПП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної форми здобуття вищої освіти / уклад. О. М. Вишневська, Л. А. Козаченко, А. Г. Костирко. Миколаїв : МНАУ, 2022. 85 с.  
<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11526/1/ekonom-analiz-lekc-2022.pdf>